

som Kyndrup rigtigt nok ikke har ønsket at fortælle: historien om, hvorledes de kvalte oprørs tid gjorde klassekæmperen til vagerende ordensridder af tredje grad.

Karen Nicolajsen

Jeg kan gode lide / Jeg kan ikke lide

Carsten Jensen: *Sjælen sidder i øjet. Billeder og bagtanker.*
Gyldendal 1985.

Jeg hører til dem for hvem en TV-anmeldelse af Carsten Jensen er en velgørende morgenbitter, der gør forskellen mellem de morgener, hvor det er ham der glimrer på bagsiden af Politiken, og dem hvor det ikke er. Det er den veloplagte, ja lystige vrangvillighed over for populismens lokkende forenklinger og udglattende ensretning, det er sansen for det ukonventionelle, for det udanske, evnen til at filosofere over stort og småt, det er biddet, viddet, skarpheden, negativiteten eller den stædigt fastholdte kritiske synsvinkel, der virker oplivende og opstrammende, og tit tillige tankevækkende.

De samme egenskaber udfolder han i tekstsamlingen *Sjælen sidder i øjet*. Plus noget mere, og minus noget andet.

Det »mere« er en tematik, der løber som en forbindende understrøm gennem bogens prosafragmenter (på fra 6 linjer til max. 7 sider, de fleste på 1-2 sider). Med titlen fra bogens syvende og næstsidste hovedafsnit kunne man kalde den *De to liv*.

Denne tematik dukker direkte op, som tydelige billeder, tre gange:

Næsten mytisk, i »Den mærkeligste operation i den medicinske historie«, hvor der fortælles om en ung mand der som 21årig fik bortopereret en skygge i brystet, som viste sig at være en uudviklet tvilling til ham selv. Operationen førte ikke til nogen lettelse for den unge mand, men til drømmerier om det liv den tabte tvilling kunne have ført, hvis. Og »Således blev den unge kontormand konge i drømmernes land. For ham havde naturen foræret, hvad forfattere først må skrive bøger for at bringe til verden: To liv, deres eget og så et til« (s. 139).

Litterært, i »En kunstner har ingen dåbsattest«, hvor det om forholdet mellem en forfatter og det jeg han sætter i skrift hedder: »Ordet jeg er på papiret som en drage, der højt oppe i luften lader sig bære af vinde, manden i den anden ende af snoren er for tung til«

(s. 128).

Og endelig, fantastisk, i »Hjertet er ikke en muskel«, hvor det berettes hvordan folkeeventyrenes trolde og kæmper gemte deres hjerte på et fjernt og hemmeligt sted, i modsætning til 'os', der »hylder tanken om det lettilgængelige hjerte og mener, at afstanden til menneskets inderste rum kun er kort«. Måske, hedder det videre, »er det derfor, vi ikke længere fortæller eventyr. Fordi vi mistror troldenes elskovskunst: At være her og andetsteds på samme tid, fordi hjertet ikke er en muskel, men skrøbeligt som en blå fugl på en slanges hoved og et æg i en and på bunden af en brønd« (s. 45).

Denne dobbelthed, som et fravær i nærværet og nærvær i fraværet, kommer smukkest til udtryk i de mere stilfærdigt oplevende tekster, som f.eks. »Frysende flamingoer« (s. 82) eller fragmenterne i sidste afsnit, *Væk i verden*. Man ser her, i bogens sidste tekst, »Jorden er rund«, at Carsten Jensen ikke modsat ligefrem hylder utilgængeligheden: »Selv bevarer jeg ansigtet lukket og drømmer om at bryde ind i et æg, selv om jeg allerhelst så ægget forsynet med svingdør.« Nej, det er for ikke at beskære virkeligheden og afkorte længslerne at forestillingen om de to liv, om et samtidigt her og andetsteds, fastholdes. Bogens sjæl rumsterer i mellemrummet. Udfyldes det, flygter sjælen op i øjet. Der kan den passende sætte sig til at glo på tosekassen, den moderne civilisations billede på livet selv, der ligner billedet på tilværelsens modsatte ekstrem: den sorte kasse som man finder efter flystyrtet og som opbevarer pilotens sidste ord: »Oh Shit!« (s. 87, i »Som om livet var en rejse med forkert destination«).

Man kan sige, at det Carsten Jensen fastholder i stort og småt, er det utopiske perspektiv, forestillingen om differensen til det bestående, som vi sagde dengang i 68 og årene derefter. Carsten Jensen bruger ikke de ord. Selv om hans engagement og politiske bevidsthed går som en utålmodighed igennem alt hvad han skriver, bruger han sjældent de gængse politiske begreber og heller ikke dem den alternative tænkning har præget. Eksempelvis siger han hverken terrorbalance eller revolution, men omtaler fænomenet sådan her: »Således blev bomben ikke skabt for at sprænge Jorden i stumper, men for at forhindre kloden i at dreje rundt« (s. 95, i »Niels Bohr i Hollywood«). Derfor er der som oftest en friskhed og et nærvær over hans tankeprosa, noget udsøgt hjemmelavet som kun engang imellem udarter til noget søgt.

Selv om han heller ikke benytter – men her og der spidder – modebegreber eller sproglige vendinger der for tiden er *in*, kan det ske at der falder en uovervejjet klisjé af. Og nu nærmer jeg mig minusset: at smædende udtryk som »selvbestaltede romanforfattere« ville jeg i

en TV-anmeldelse se stort på, ikke tage for andet end udslag af et øjeblikks træthed (der som bekendt kan give tilbagefald til loven, her jante). Men i en bog falder det mig for brystet: selvbestaltede! hvad i alverden skulle romanforfattere ellers være. Hvordan kan sådan et udtryk *ueksplíciteret* passere både første og anden korrektur? – Lidt af det samme kan siges om begrebet *overløbere*.

De her inkriminerede udtryk bruges om samme yndlingsaversion: akademikere – gamle bekendte fra studietiden – der giver sig til at skrive romaner eller dyrke terapier. De falder i to af bogens længste tekster »De danske genier og deres tragedie« og »En fiktion«, der i det hele taget ikke er ret gode. Måske hænger det sammen med at Carsten Jensen i disse persiflager, der har præcis kollektiv adresse men fremstår uden konkrete eksempler eller referencer, som satiriske typeportrætter, *ikke* »selv står blandt figurerne i skydeteltet« (som der står i bagsideteksten at han gør, med et modificerende »direkte eller indirekte« indskudt mellem tankestreger). Her – i hvert fald i »En fiktion« – går han tværtimod selv ram forbi, også selv om titlerne eventuelt skulle kunne læses som meta-didaktiske kommentarer. Det samme gælder flere andre af især de længere tekster, der indimellem kan lyde som polemisk kværnen eller ligne skyggeboksnings. Se modsætningsvis »Hilsen til terroristerne«, hvor hånen og hårdheden går rent ind – uden sproglige slag i luften eller spillen for galleriet; for her er Carsten Jensen ikke uberørt; der har været et fællesskab (ikke hans ord) som nu svier i ham selv: »... min trang til hån, som smager bittert, så bittert. For det indrømmer jeg. Vi har engang strejft skuldre og rørt ved samme tanke« (s. 54).

Jeg mener naturligvis ikke at man absolut *skal* genkende sin egen rem af den hud man hudfletter. Og der er da heller ingen mærkbare berøringspunkter mellem Carsten Jensen og de socialdemokratiske middelklassedanskere der gennemhegles i bogen – for deres snakke- og ædekultur, deres valenhed og angst for ekstremer, kontraster og klare forskelle, deres tilpasningsterapier, jantelov og dumme trang til at ville være *normale*. Carsten Jensen definerer normalitet som en tilstand der ikke avler symboler: »At køre på vejen uden at tænke på andet end asfalt, at betragte kirkegården uden at se andet end marmor og cypresser« (s. 54). En ekstrem tilstand!

Men da Carsten Jensens beskrivelser af den normaldanske sump egentlig ikke står til diskussion men fremføres som ironiske *statements* som regel uden TV-anmeldelsernes konkrete anledning, står og falder de med deres egen sproglige, for ikke at sige poetiske sandhed. Og her har jeg endnu en bestemt anmærkning:

Når Carsten Jensen i sin satire over middelklassens ædekultur et

sted indfletter følgende betragtning: »Lykkebegrebet bliver stadig mere simpelt, når spisningen afløser seksualakten. F.eks. er der ikke noget besvær forbundet med at afgøre, om mad smager godt eller ej. De ejakulerende smagsløg lyver ikke i modsætning til den usikkerhed, der altid bliver hængende efter selv det mest vellykkede samleje« (s. 102, i »Lyksalighed i munden«), – så forledes man til at give ham fuldkommen ret, fordi han i øvrigt fremstiller middelklasseæderne som nogle bangebukse, for hvem 'lyksaligheden i munden' blot er: »Ikke kærlighed til mad, men flugt fra intetheden i mavesækken« (s. 103). Det er altså den etablerede *kontekst* der frister til at lade den almene betragtning om måltidets simpelhed stå uimodsagt, selv om den kan modsiges: ved en henvisning til at andre kan have mindre entydige oplevelser af ædning og smagsløg. Det er der belæg for, *intertekstuelt*. Tænk på den gamle skrøne om hvad der sker med vinen og brødet når det kommer i munden. Skulle den ikke kunne efterlade en vis uro omkring spisebordet? Eller tænk på hvad en anden en har fået ud af et stykke madeleinekage dypet i lindete.

Når jeg slår ned på det med maden, er det fordi det tilsyneladende ligger Carsten Jensen på sinde. Han har tydeligvis noget imod fylderier (husker hvordan han i sin TV-udsendelse om Danmark udstillede de danske ølmaver og gjorde grin med den danske gris, og at jeg syntes det var synd for grisen (altså mig) og sympatiserede med dens flugtinstinkt). Men jeg insisterer især fordi den 'fejl' Carsten Jensen her begår er så almindelig. Hvad er det han gør? Han overser at paradigmet *jeg kan godt lide/ jeg kan ikke lide* ikke primært drejer sig om politiske eller ideologiske optioner, men i grunden 'blot' udtrykker vore kroppe og deres forskellighed. Over for den andens 'jeg kan godt lide/ jeg kan ikke lide' kan man ikke argumentere, man må bøje sig liberalt – eller tage intolerancen (for ikke at sige det stærkere) på sig. Det er Barthes der har gjort mig opmærksom på det (husker min irritation da jeg læste at han selv »ikke kunne lide« kvinder i bukser, – nu var vi lige så enige). Barthes' paradigme er det vi kaldte *de tertiære smagskvaliteter* dengang jeg gik til filosofikum. En normalisering (generalisering) af dem er – skønt en udbredt skødesynd – dræbende for ethvert samvær, hvad enten det er privat eller offentligt. Ikke at man skal holde disse smag-og-behag spørgsmål for sig selv, tværtimod, »vi kan vel snakke om dem«, havde jeg nær sagt (med en vending Carsten Jensen ironiserer over); og måske undre os i stedet for at irriteres over de kropslige forskelligheder.